

Effectiveness of education of mothers based on attachment-based intervention on multiple dimensions of anxiety of children with separation anxiety disorder

Fatemeh Motevally Joybari¹, Babollah Bakhshipour Joybari², Ghodratollah Abbasi³

1. Ph.D Candidate in Psychology, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran. E-mail: Fa-Motevally@yahoo.com
2. Associate Professor, Department of Counseling and Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran. E-mail: ba_bakhshipour@yahoo.com
3. Associate Professor, Department of Psychology, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran. E-mail: gh_abbasi@iasari.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article history:
Received 10 September 2024
Received in revised form 08 October 2024
Accepted 13 November 2024
Published Online 22 May 2025

Keywords:
attachment-based
intervention,
multiple dimensions of
anxiety,
separation anxiety

ABSTRACT

Background: Separation anxiety disorder (SAD) is among the most prevalent mental health conditions in children and, if untreated, may lead to significant psychological difficulties in adulthood.

Aims: This study aimed to evaluate the effectiveness of attachment-based interventions for mothers in reducing multiple dimensions of anxiety in children diagnosed with separation anxiety disorder.

Methods: A quasi-experimental design with a pre-test, post-test, and a three-month follow-up was employed. Participants were mothers of primary school-aged children with separation anxiety disorder in District 1 of Sari city during the 2022-2023 academic year. A total of 30 children were purposively sampled and randomly assigned to experimental and control groups. The experimental group received an attachment-based intervention, while the control group did not. Data was collected using the Multidimensional Anxiety Scale for Children (MASC) and analyzed using mixed repeated-measures ANOVA in SPSS version 26.

Results: The findings of the present study showed that training mothers based on attachment-based interventions resulted in a significant reduction in the multiple dimensions of anxiety in children with separation anxiety disorder ($p < 0.05$).

Conclusion: Based on the findings of the study, it can be concluded that attachment-based intervention has been effective on the multiple dimensions of anxiety and its components in children with separation anxiety disorder in the experimental group. This intervention can be recommended for children with separation anxiety disorder, as well as for child psychologists and counselors.

Citation: Motevally Joybari, F., Bakhshipour Joybari, B., & Abbasi, Gh. (2025). Effectiveness of education of mothers based on attachment-based intervention on multiple dimensions of anxiety of children with separation anxiety disorder. *Journal of Psychological Science*, 24(147), 231-249. [10.52547/JPS.24.147.231](https://doi.org/10.52547/JPS.24.147.231)

Journal of Psychological Science, Vol. 24, No. 147, 2025

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.24.147.231](https://doi.org/10.52547/JPS.24.147.231)

✉ **Corresponding Author:** Babollah Bakhshipour Joybari, Associate Professor, Department of Counseling and Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.

E-mail: ba_bakhshipour@yahoo.com, Tel: (+98) 9111542806

Extended Abstract

Introduction

Anxiety disorders are one of the most common psychiatric problems in children, and fear and anxiety are common features among them. High levels of anxiety disorders cause disruption in the child's development, emotional dysregulation, and can threaten children's mental health (Madigan et al., 2023; Najmi et al., 1403). One of the most common psychological disorders in childhood that affects children's cognitive and social functioning is separation anxiety (Hood-Davis et al., 2023). One of the prominent problems of children with separation anxiety disorder is the presence of multiple dimensions of anxiety (Barros et al., 2022). Anxiety dimensions include emotional symptoms (such as hopelessness and irritability), behavioral symptoms (such as loneliness, lack of intimacy, a tendency to isolate, and feelings of distress), and physiological symptoms (such as sleep problems, fatigue, restlessness, and heart palpitations). Children with separation anxiety disorder have poor social skills and often lack interest in intimacy with peers and do not function well in school (American Psychiatric Association, 2022). Considering the issues raised on psychological approaches to children's separation anxiety and the role of mothers, there were varying results. Among parent-based interventions, one of the most popular intervention approaches in relation to children's disruptive behaviors and separation anxiety is attachment-based intervention (Egan et al., 2020).

Attachment-based therapy is a term for interventions rooted in attachment theory, which originates from Bowlby's theory. According to Bowlby, many mental illnesses and personality disorders are the result of a child's deprivation of maternal care or instability in the child's relationship with the attachment figure. He clearly predicted that disruption of the attachment relationship would lead to anxiety and mistrust in the child, resulting in psychological disorders (Bokhnodeh et al., 2021). Therefore, given the widespread consequences of separation anxiety and the existing research gap, investigating the effectiveness of maternal education based on attachment-based intervention is of great importance

and can provide new treatment strategies for this common childhood disorder. Therefore, this study seeks to answer the question of whether maternal education based on attachment-based intervention has an effect on multiple dimensions of anxiety in children with separation anxiety disorder?

Method

The research method of the present study was quasi-experimental, utilizing a pre-test-post-test design with a three-month follow-up and a control group. The statistical population of this study included all mothers of elementary school students in the Sari Education Department's Area One during the 2022-2023 academic year, whose children were diagnosed with separation anxiety disorder. Initially, children with separation anxiety disorder were identified, and their mothers were selected. Among the 300 individuals who completed the questionnaire and met the primary inclusion criterion (having a score indicative of separation anxiety disorder), 120 were selected. Ultimately, 30 participants were chosen using a purposive sampling method and randomly assigned to either the experimental group (n=15) or the control group (n=15) through simple random lottery. The experimental group received an attachment-based intervention, while the control group received no specific intervention.

Results

The findings showed that in the experimental group, 40% of the mothers had male children and 60% had female children, whereas in the control group, 33.3% of the mothers had male children and 66.7% had female children. Demographic characteristics indicated no significant differences between the experimental and control groups in terms of age, educational status, and gender (chi-square test, $P > 0.05$).

Analysis of variance with repeated measures indicated a significant improvement in anxiety dimensions over time for the experimental group compared to the control group ($F = 9.112$, $P = 0.007$). These results suggest that the attachment-based intervention effectively reduced anxiety levels across multiple dimensions, demonstrating both statistical and clinical significance.

Table 1. The results of the Warren's analysis are repeated and repeated after a change in the dimensions of the disorder.

Group membership	Exams	Type III Sum of Squares	Mean Square	df	f	Sig.
Multiple dimensions of anxiety	Time	3156.689	1578/344	2	423/8	0.001
	time*group	3414/867	1707/433	2	9/112	0.007
	error	10494/778	187/389	56	187/389	
	group	8056/600	8065/600	1	17/182	0.000
	error	13143/689	469/417	28	11.629	

Conclusion

The present study aimed to assess the effectiveness of a maternal training program based on attachment interventions on the multiple dimensions of anxiety in children suffering from separation anxiety disorder. The results of the data analysis indicated that the impact of the attachment-based intervention on improving various aspects of anxiety, including social anxiety, separation anxiety, avoidance of harm, and physical symptoms in children with separation anxiety disorder, was significant. This treatment successfully led to a reduction in the multiple dimensions of anxiety in these children. These findings are consistent with research conducted by Stony et al. (2020), Barlow (2019), Afrashteh (2020), and Esmaeilpour et al. (2017).

In interpreting the results of this study, it can be acknowledged that in attachment-based interventions, the relationship between mother and child is considered a key resource for changing the child's perceptions and behaviors. This intervention is designed to weaken ineffective parent-child dynamics while simultaneously enhancing parents' ability to understand the needs and emotions of their child. Through this approach, efforts are made to improve the quality of parent-child interactions, which serves as a foundation for enhancing the child's psychological and social functioning. By teaching this intervention, mothers learn to communicate with their children, which leads to a reduction in anxiety problems among the children (Agrawal et al., 2023). In this regard, Haqiri et al. (2024) concluded that attachment-based therapy is an effective approach for improving attachment styles and enhancing the quality of maternal care. By utilizing training from the attachment-based intervention, mothers examine and adjust their emotional experiences related to their past attachment relationships. This intervention helps them to correct their disrupted mental representations of themselves

and others, thereby reducing dimensions of anxiety (Gaskin, 2021).

The present study, like any other research, faced certain limitations. One of the primary limitations was the exclusive focus on educating mothers, which overlooked the role of fathers due to their limited accessibility and lower willingness to participate in therapeutic sessions. This omission reduced the comprehensiveness of family inclusion. Additionally, conducting the study within a specific geographical and cultural context (Sari city) limits the generalizability of the findings to other regions and cultures. The use of a quasi-experimental design and a short three-month follow-up period also constrained the study's capacity to generalize findings and assess the long-term effects of the intervention. Based on these limitations, it is recommended that future studies be replicated in various regions with diverse cultural contexts and consider the involvement of fathers or both parents simultaneously. Furthermore, expanding the scope of future research to assess the effects of the intervention over longer timeframes, combining this method with other therapeutic approaches, and developing educational booklets for parents are advised. These efforts could enhance the application of this intervention in practical settings, such as schools, counseling clinics, and educational institutions, leading to more effective outcomes in reducing children's separation anxiety.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is taken from the doctoral dissertation of the first author in the field of general psychology, Islamic Azad University, Sari branch, which was successfully defended on 6/28/1403. The scientific permission of this study was issued by the Islamic Azad University, Sari Branch under letter number 162721069 on 1/28/1400. This research has the code of ethics IR.IAU.SARI.REC.1402.029 issued by the ethics committee of the Islamic Azad University of Sari branch. Also, ethical considerations such as confidentiality, confidentiality of identity information and data analysis and informed consent of parents to participate in this research have been observed.

Funding: This research is in the form of a doctoral dissertation without financial support.

Authors' contribution: This article is extracted from the doctoral thesis of the first author with the guidance of the second author and the advice of the third author.

Conflict of interest: The authors also declare that there is no conflict of interest in the results of this research.

Acknowledgments: We hereby thank and appreciate the guidance professors and advisors of this research and the parents who participated in this research.

بررسی اثربخشی آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی

فاطمه متولی جویباری^۱، باب الله بخشی پور جویباری^۲، قدرت اله عباسی^۳

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی عمومی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

۲. دانشیار، گروه مشاوره و روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه روانشناسی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

زمینه: اختلال اضطراب جدایی از شایع ترین اختلال روانی در کودکی است که در صورت عدم درمان موجب اختلالات شدید در بزرگسالی خواهد شد.

نوع مقاله:

پژوهشی

هدف: پژوهش حاضر باهدف اثربخشی آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی انجام شد.

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۰

بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۱۷

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۳

انتشار برخط: ۱۴۰۴/۰۳/۰۱

روش: پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه گواه و پیگیری سه ماهه بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مادران دارای فرزند مبتلا به اختلال اضطراب جدایی مقطع ابتدایی آموزش و پرورش ناحیه یک شهر ساری در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بودند. نمونه پژوهش ۳۰ نفر از کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی بودند به روش هدفمند انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایشی و گواه گمارش شدند (هر گروه ۱۵ نفر). پس از اجرای پیش آزمون، شرکت کنندگان گروه آزمایشی، مداخله مبتنی بر دلبستگی بر اساس پروتکل قنبری و همکاران (۱۳۹۲)، به مدت ۸ جلسه دو ساعته به صورت گروهی دریافت کردند. سپس مرحله پس آزمون و بعد از سه ماه مرحله پیگیری انجام گردید. ابزار گردآوری داده ها شامل پرسش نامه ابعاد چندگانه اضطراب مارچ و همکاران (۱۹۹۷) بود. جهت تجزیه و تحلیل داده ها، از تحلیل واریانس با اندازه گیری مکرر آمیخته با استفاده از نرم افزار Spss 26 انجام شد.

کلیدواژه ها:

مداخله مبتنی بر دلبستگی،

ابعاد چندگانه اضطراب،

اضطراب جدایی

یافته ها: یافته های پژوهش حاضر نشان داد که آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی منجر به کاهش ابعاد چندگانه اضطراب کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی شد ($P < 0/05$).

نتیجه گیری: بر اساس یافته های پژوهش، می توان نتیجه گرفت که مداخله مبتنی بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب و مؤلفه های آن بر کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی در گروه آزمایش مؤثر بوده و می توان این مداخله را به کودکان دارای اختلال اضطراب جدایی، روان شناسان و مشاوران کودک توصیه کرد.

استناد: متولی جویباری، فاطمه؛ بخشی پور جویباری، باب الله؛ و عباسی، قدرت اله (۱۴۰۴). بررسی اثربخشی آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی. مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۴۷، ۲۳۱-۲۴۹.

مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۴۷، ۱۴۰۴. DOI: [10.52547/JPS.24.147.231](https://doi.org/10.52547/JPS.24.147.231)

مقدمه

اختلالات اضطرابی^۱ یکی از شایع‌ترین مشکلات روانپزشکی کودکان است و از ویژگی‌های مشترک بین آن‌ها ترس و اضطراب می‌باشد. سطوح بالای اختلالات اضطرابی موجب اختلال در روند رشد کودک و بد تنظیمی هیجانی می‌شود که می‌تواند سلامت روان کودکان را تهدید کند (مادیگان و همکاران، ۲۰۲۳؛ نجمی و همکاران، ۱۴۰۳). در صورت عدم توجه به این اختلال در دوران کودکی می‌تواند به یک مشکل جدی سلامت روان در بزرگسالی تبدیل شود (فلسفی و همکاران، ۱۴۰۲). یکی از متداول‌ترین اختلالات روانشناختی در دوره کودکی که عملکرد شناختی و اجتماعی کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهد اضطراب جدایی^۲ است (هود - داویس و همکاران، ۲۰۲۳).

بر اساس ویرایش پنجم راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی^۳، اضطراب جدایی با اضطراب بیش از حد در زمان جدایی از خانه و جدایی از افرادی که کودک به آن‌ها دلبسته است، مشخص می‌شود. در دوران کودکی، اضطراب جدایی مربوط به رشد طبیعی است و همچنین به عنوان یک علامت دلبستگی در نظر گرفته می‌شود. با این حال، زمانی که شدت و یا فراوانی این اختلال بیش از حد باشد، بر توانایی بازیابی احساسات منفی اثرگذار است و انعطاف‌پذیری رفتاری را کاهش می‌دهد (انجمن روانشناسی آمریکا، ۲۰۲۲). همچنین، ۵/۹ درصد کودکان پیش‌دبستانی، ملاک‌های اختلال اضطرابی را بر اساس راهنمای تشخیص آماری نشان می‌دهند. این اختلال در کودکان بیشتر از نوجوانان مشاهده می‌شود. در کودکان زیر ۱۲ سال بیشترین فراوانی را دارد و شیوع آن در دختران بیشتر مشاهده می‌شود (ژو و همکاران، ۲۰۲۳). علائم رایج اضطراب جدایی شامل پریشانی هنگام خواب، دور بودن از مراقبان یا خانه، بی‌قراری مربوط به جدایی و امتناع از تنها ماندن در خانه می‌باشد. این اختلال از ۸ سالگی شروع می‌شود و ممکن است تا اواسط کودکی یا نوجوانی ادامه یابد. وجود این اختلال هم برای کودکان و هم برای مراقبان استرس در محیط‌های آموزشی و اجتماعی، نگرانی بی‌دلیل، مشکلات خواب و انواع علائم جسمانی را به همراه دارد که منجر به کاهش کیفیت زندگی می‌گردد

(عباسی و زارع، ۱۴۰۳). مطالعه صادقی و همکاران (۱۴۰۱) نشان می‌دهد بیش از ۹ درصد از کودکان مبتلا به اختلال اضطرابی در ابعاد اجتماعی، احساسی و موقعیت‌های رفتاری و تحصیلی اختلال شدیدی را تجربه می‌کنند در صورت عدم درمان اختلال اضطراب جدایی می‌تواند به مشکلات دیگر مانند ابعاد مختلف اضطراب تبدیل گردد (صادقی و همکاران، ۱۴۰۱).

یکی از مشکلات بارز کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی وجود ابعاد چندگانه اضطراب^۴ است (باروس و همکاران، ۲۰۲۲). ابعاد اضطراب شامل علائم عاطفی (مانند ناامیدی تحریک‌پذیری)، علائم رفتاری (مانند تنهایی نداشتن صمیمیت، تمایل به انزوا و احساس رنج) و علائم فیزیولوژیک (مانند مشکلات خواب، خستگی، بی‌قراری، تپش قلب) است. مهارت اجتماعی کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی ضعیف است و اغلب به صمیمیت با همسالان علاقه‌ای نداشته و کارکرد مطلوبی در مدرسه ندارند (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۲۰۲۲). والنسیا و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهش خود نشان دادند بین ویژگی شخصیتی و ابعاد اضطراب ارتباط وجود دارد و وجود اضطراب در ابعاد مختلف آن سبب شرایط محدودکننده در کودکان می‌گردد (والنسیا و همکاران، ۲۰۲۴). همچنین نتایج مطالعات نشان می‌دهد استفاده از روش‌های مختلف درمانی بر ابعاد مختلف اضطراب در کودکان مبتلا به اختلال اضطرابی اثربخش است (بارلو، ۲۰۱۹؛ جانسون و همکاران، ۲۰۲۴). با توجه به اینکه اختلال اضطراب جدایی اغلب در سال‌های پیش‌دبستانی و دبستان شروع می‌شود و عدم درمان آن منجر به اختلال کوتاه‌مدت و بلندمدت قابل توجهی در کودکان می‌گردد و آن‌ها را در معرض خطر بالای اختلال خلقی بعدی، رفتار خودکشی، رفتار مخرب، مصرف مواد، شکست تحصیلی (آسلمان و همکاران، ۲۰۱۸)، پرخاشگری، احساس گناه، تحریک، ترس، تنهایی، از دست دادن توانایی مهارگری، مشکلات در سلامت روان و زندگی اجتماعی (باسی و همکاران، ۲۰۲۲) قرار می‌دهد. توجه به شیوه‌های درمانی و آموزشی جهت درمان این اختلال از اهمیت بالایی برخوردار خواهد بود.

³. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders- Fourth Edition- Text Revision

⁴. Multiple dimensions of anxiety

¹. Anxiety disorders

². Separation Anxiety Disorder (SAD)

تاکنون مداخلات متنوعی برای مادران دارای کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی به کار رفته است. نتایج پژوهش جینانی و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که درمان شناختی - رفتاری فردی و گروهی به طور مشابه علائم اختلال اضطراب جدایی را کاهش می دهند. فتحی و همکاران (۱۴۰۱) نیز به این نتیجه رسیدند که آموزش تمایز یافتگی بر رابطه والد - کودک بر اختلال اضطراب جدایی مؤثر است. با توجه موارد مطرح شده بر رویکردهای روان شناختی برای اضطراب جدایی کودکان و نقش مادران با نتایج متفاوت همراه بود، در میان مداخلات مبتنی بر والدین یکی از پرطرفدارترین رویکردها مداخله در ارتباط با رفتارهای محل کودکان و اضطراب جدایی مداخله مبتنی بر دلبستگی^۱ است (ایگان و همکاران، ۲۰۲۰).

درمان مبتنی بر دلبستگی، اصطلاحی است برای مداخلات مبتنی بر نظریه دلبستگی که از نظریه بالبی نشأت گرفته است. به عقیده بالبی، بسیاری از بیماری های روانی و اختلالات شخصیت نتیجه محرومیت کودک از مراقبت مادرانه یا عدم ثبات رابطه کودک با چهره دلبستگی است. او با وضوح پیش بینی کرده است که مختل شدن رابطه دلبستگی با ایجاد اضطراب و بی اعتمادی در کودک منجر به اختلالات روان شناختی خواهد شد (بخنوده و همکاران، ۱۴۰۰). هدف مداخله مبتنی بر دلبستگی اصلاح دلبستگی ناایمن در سطح بازنمایی^۲ از طریق کار بازتابی مورد نیاز در مداخله از طریق ایفای نقش^۳ و مشارکت تجربی است (حقیری و همکاران، ۱۴۰۳). در این مداخله والدین به طور فعال در جلسات درمانی کودک دخالت می کنند تا سبب ایجاد رابطه صمیمی والد و کودک شوند. این روش، رویکردی کوتاه مدت است که در آن والدین از طریق توانمندسازی برای تشخیص نیازهای کودکان و پاسخگو بودن نسبت به نیازهای آن ها بتوانند هیجان کودک را تنظیم کند و فضای عشق، امنیت و لذت را برای کودک ایجاد نمایند. این مداخله با ایجاد انعطاف پذیری روانی در والد - کودک منجر به کاهش اختلالات روان شناختی در کودک می شود (هینک و موبوس، ۲۰۱۹). به این معنا، مداخلات مبتنی بر دلبستگی می تواند منجر تغییر زندگی کودک و خانواده ها شود (گارررت و همکاران، ۲۰۲۳)؛ بنابراین آموزش والدین و سوق دادن رابطه مادر - کودک به سمت

دلبستگی ایمن یکی از روش های در مانی مشکلات رفتاری در گروه های مختلف مبتلا به انواع اختلالات اضطرابی است (اکبری و همکاران، ۱۴۰۰). نتایج پژوهش گرگوری و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد مداخلات مبتنی بر دلبستگی ابزار مهمی برای حمایت از کودکان و خانواده های آن ها است و منجر به کاهش تنش و کاهش ابعاد اضطراب در کودکان می گردد (گرگوری و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین نتایج نشان داد که افزایش تمایلات دلبستگی ناایمن، حساسیت بین فردی، ابعاد اضطراب، افسردگی، بدبینی مادران و نمرات بالای دلبستگی کودک با افزایش علائم اضطراب جدایی کودکان دختر همراه است به عبارتی بهبود مشکلات دلبستگی منجر به بهبود علائم اضطراب جدایی کودکان می گردد (کوهو، ۲۰۲۰؛ گاسکین، ۲۰۲۱). پژوهش نظام دوست مالفجانی و همکاران (۱۴۰۱) نیز نشان داد که مداخله و برنامه خانواده درمانی تدوین شده مبتنی بر دلبستگی بر بهبود رابطه نوجوانان افسرده و مضطرب با والدینشان اثربخش بوده است. علاوه بر این، محمدپور و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی دریافتند که مداخله دلبستگی محور بر بهبود رابطه والد کودک و کاهش نشانه های اضطراب جدایی در کودکان اثربخش بوده و در عملکرد کودکان، نشانه های اضطراب جدایی و رابطه مادر و کودک مؤثر بوده است.

باتوجه به اینکه اختلال اضطراب جدایی یکی از رایج ترین اختلالات اضطرابی در کودکان است که می تواند عملکرد روانی، اجتماعی و تحصیلی آنان را به شدت تحت تأثیر قرار دهد و در صورت عدم درمان به موقع، به سایر مشکلات روان شناختی در بزرگسالی منجر شود و با در نظر گرفتن این موضوع که رابطه دلبستگی ایمن میان کودک و مراقب اصلی، به ویژه مادر، نقش بنیادینی در تنظیم هیجانات کودک و کاهش اضطراب او دارد (کسیدی و همکاران، ۲۰۱۶). مداخلات مبتنی بر آموزش مادران که بر تقویت این رابطه متمرکز هستند، می توانند به عنوان رویکردی مؤثر و پایدار برای درمان اضطراب جدایی مورد استفاده قرار گیرند، زیرا مادران به عنوان مراقبین اصلی، نقشی بی بدیل در ایجاد احساس امنیت در کودک دارند و درمانگر نمی تواند جایگزین این نقش شود (بهمنش و همکاران، ۲۰۲۳). با این حال، پژوهش های موجود عمدتاً بر درمان های فردی یا دارویی متمرکز بوده و کمتر به بررسی تأثیر مداخلات مبتنی بر دلبستگی

³. role playing

¹. Attachment-based intervention

². representation

بررسی قرار گرفت، که در نهایت ۳۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به صورت قرعه‌کشی تصادفی ساده به دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گروه گواه (۱۵ نفر) جایگزین شدند. هر دو گروه (آزمایش و گواه) از نظر سن، جنسیت و سطح تحصیلات همگن شدند و این همگنی از طریق آزمون t دو نمونه‌ای و مجذور خی تأیید شد.

لازم به ذکر است حجم با استفاده از نرم افزار G*Power با توجه به تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر برای مقایسه درون و بین گروهی، با در نظر گرفتن اندازه اثر ۰/۵۰، سطح معناداری آزمون ۰/۰۵، توان آزمون ۰/۸۰ و تعداد گروه ۲، حجم نمونه ۳۴ نفر (۱۷ نفر برای هر گروه) بر آورد شد (فراهانی و روشن چسلی، ۱۴۰۳). ولی در طی اجرای برنامه آموزشی هر گروه هر گروه ۲ نفر ریزش اتفاق افتاد در نهایت تحلیل بر روی ۱۵ نفر انجام گرفت.

ملاک‌های ورود پژوهش حاضر عبارت‌اند از: جود نشانه‌های اختلال اضطراب جدایی (نمره پرسشنامه ۶۰ به بالا)، مادران دارای کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی در محدوده سنی ۷ الی ۱۲ سال باشند، کودک با خانواده خود زندگی کند (عدم فوتی در خانواده، نداشتن سابقه طلاق والدین)، داشتن حداقل تحصیلات (مقطع ابتدایی) برای مادر. همچنین ملاک‌های خروج پژوهش حاضر دارا بودن اختلال روانشناختی همبود (از طریق مصاحبه)، تجربه مشارکت قبلی در برنامه‌های مشابه، عدم تمایل به همکاری و دریافت خدمات روانشناختی دیگر بود.

(ب) ابزار

مقیاس سنجش اضطراب جدایی - نسخه والدین^۱ (SAAS-P): این مقیاس توسط هان و همکاران در سال ۲۰۰۳ ساخته شده است. این مقیاس دارای دو فرم والد و کودک است که هر کدام با ۳۴ گویه، ابعاد خاص اضطراب جدایی دوران کودکی را بر اساس ملاک‌های تشخیصی متن تجدیدنظر شده چهارمین راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی اندازه‌گیری می‌کند. چهار بُعد اصلی این ابزار ترس از تنها ماندن، ترس از رهاشدن، ترس از بیماری جسمی و نگرانی درباره حوادث خطرناک است. نمره‌گذاری این مقیاس به صورت طیف لیکرت ۴ درجه‌ای است که از ۱ (هرگز) تا ۴ (همیشه) درجه‌بندی می‌شود داده‌های اولیه از اعتبار، روایی و

در کاهش اضطراب چندبعدی کودکان پرداخته‌اند، درحالی‌که شواهد نشان می‌دهند این مداخلات می‌توانند تغییرات پایداری در رابطه والد-کودک و سلامت روانی کودک ایجاد کنند. همچنین، این روش‌ها از نظر صرفه‌جویی در زمان و هزینه برای خانواده‌ها مطلوب بوده و به دلیل مشارکت فعال والدین، اثرات بلندمدتی بر سلامت روان کودکان دارند (برنارد و همکاران، ۲۰۲۱). بنابراین، با توجه به پیامدهای گسترده اضطراب جدایی و خلأ پژوهشی موجود، بررسی اثربخشی آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی از اهمیت بالایی برخوردار است و می‌تواند راهبردهای درمانی نوینی برای این اختلال شایع کودکی ارائه دهد. بنابراین، این مطالعه به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی تأثیر دارد؟

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: روش پژوهش حاضر، از نوع نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و پیگیری سه‌ماهه با گروه گواه بود. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه مادران دانش‌آموزان مقطع ابتدایی آموزش و پرورش ناحیه یک ساری در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ که مبتلا به اختلال اضطراب جدایی بودند. در زمان نمونه‌گیری هماهنگی‌های لازم با اداره آموزش و پرورش ناحیه یک ساری صورت گرفت پس از اخذ مجوزهای لازم به مدارس ابتدایی مراجعه شد. ابتدا کودکان دارای اختلال اضطراب جدایی شناسایی شدند و از میان آن‌ها مادران شان انتخاب شدند پس از انجام بررسی اولیه با استفاده از مصاحبه بالینی منطبق با ملاک‌های راهنمای تشخیصی و انجام غربالگری و با استفاده از پرسشنامه اضطراب جدایی (نسخه والد و کودک) هان و همکاران (۲۰۰۳)، جهت تکمیل به والدین این کودکان ارائه شد. از بین ۳۰۰ نفری که فرم را تکمیل نمودند و ملاک اول ورود (دارا بودن نمره ملاک اختلال اضطراب جدایی) این پژوهش را داشتند، ۱۲۰ نفر انتخاب شدند. پس از برگزاری جلسات توجیهی به منظور ارزیابی دقیق‌تر علائم اضطراب جدایی کودکان، مصاحبه‌ای تشخیصی با حضور و نظارت محقق از والدین به عمل آمد و همچنین سایر ملاک‌های ورود پژوهش نیز مورد

^۱. Separation Anxiety Assessment Scale -Parent Version

^۲. Multidimensional scale of children's anxiety

کاربرد بالینی این مقیاس حمایت می کنند (هان و همکاران، ۲۰۰۳؛ هاجینلیان و همکاران، ۲۰۰۵). این مقیاس توسط پژوهشگرانی از جمله مفرد و همکاران (۲۰۰۹) و هان (۲۰۰۶) در پژوهش های متعددی به کار گرفته شده است. در ایران این مقیاس توسط تختی و همکاران (۱۳۹۹) مورد روانسنجی قرار گرفت. ضریب همسانی درونی بر اساس ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۸۶، برای مؤلفه های ترس از تنها بودن، ترس از بیماری جسمی و نگرانی در باره حوادث خطر ناک به ترتیب برابر با ۰/۷۶، ۰/۷۶، ۰/۷۳، ۰/۸۱، ۰/۹۲ به دست آمد. برای بررسی روایی مقیاس از تحلیل عاملی روایی هم زمان استفاده شد. روایی هم زمان مقیاس بر اساس همبستگی با مقیاس اضطراب پیش دبستانی اسپینس مورد تأیید قرار گرفت. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ نمره کل ۰/۸۷ به دست آمد. مقیاس چندبعدی اضطراب کودکان^۲ (MSCA): این مقیاس که توسط مارچ و همکاران در سال ۱۹۹۷ ساخته شد، یک ابزار خود گزارشی است که ۳۹ گویه دارد و برای ارزیابی نشانه های اضطراب در گروه های سنی ۸ تا ۱۹ سال استفاده می شود. هر گویه بر مبنای یک مقیاس چهاردرجه ای لیکرت از ۰ تا ۳ (هرگز=۰، بندرت=۱، گاهی اوقات=۲ و همیشه=۳) نمره گذاری می شود. این مقیاس چهار بعد را اندازه گیری می کند که شامل اضطراب اجتماعی سؤال های شماره ۳۹، ۳۷، ۳۳، ۲۹، ۲۲، ۱۶، ۱۴، ۱۰، ۳

اضطراب جدایی سؤال های شماره ۴، ۷، ۱۱، ۱۷، ۱۹، ۲۳، ۲۶، ۳۰، ۳۴ اجتناب از آسیب سؤال های شماره ۲، ۶، ۹، ۱۳، ۲۱، ۲۵، ۲۸، ۳۲، ۳۶ و نشانه های جسمانی سؤال های شماره ۱، ۵، ۸، ۱۲، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۴، ۲۷، ۳۱، ۳۵، ۳۸ است. در مطالعه ایوارسون (۲۰۰۶) برای کل مقیاس ضریب آلفای ۰/۸۷ و برای خرده مقیاس اضطراب اجتماعی، نشانه های جسمانی، اجتناب از آسیب و اضطراب جدایی به ترتیب ضریب آلفای ۰/۸۳، ۰/۸۴، ۰/۷۱، ۰/۶۴ به دست آمد. همچنین این مقیاس روایی همگرا و واگرا قابل قبولی نیز نشان داده و اعتبار بازآزمایی معناداری در جمعیت بالینی داشته است (مارچ و همکاران، ۱۹۹۷). در ایران این مقیاس توسط مشهدی و همکاران (۱۳۹۱) مورد روانسنجی قرار گرفت که اعتبار بازآزمایی و همسانی درونی کل مقیاس چندبعدی اضطراب کودکان به ترتیب ۰/۴۸ و ۰/۷۹ است. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز نشان داد که الگوی ۴ عاملی مقیاس چندبعدی اضطراب کودکان در جامعه ایرانی برازش خوبی دارد (مشهدی و همکاران، ۱۳۹۱). در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ این مقیاس برای خرده مقیاس اضطراب اجتماعی، نشانه های جسمانی، اجتناب از آسیب و اضطراب جدایی به ترتیب ضریب آلفای ۰/۸۴، ۰/۷۸، ۰/۸۲ و برای کل آزمون برابر با ۰/۸۳ به دست آمد.

جدول ۱. پروتکل آموزش والدین مبتنی بر نظریه دلبستگی (قبری و همکاران، ۱۳۹۲)

جلسه	عنوان جلسه	اهداف اولیه	اهداف ثانویه	تکالیف خانگی
اول	آشنایی	آشنایی اعضای گروه با یکدیگر، بحث در مورد اهداف و قوانین گروه، آشنایی با نظریه دلبستگی	افزایش مهارت های مشاهده ای تمایز رفتارهای اضطرابی و دیگر رفتارهای مشکل ساز	ثبت شدت و موقعیت بروز مشکلات
دوم	رفتارهای دلبستگی در مقابل رفتارهای اکتشافی	آشنایی با سبک دلبستگی ایمن و ناایمن و پیامدها و عوامل مؤثر در ایجاد آن ها، شناخت رفتارهای دلبستگی و اکتشافی در کودکان، آموزش شیوه پاسخ دهی مؤثر به این رفتارها و آموزش بازی آزاد	افزایش مهارت های مشاهده ای و استنباطی	ثبت رفتارهای دلبستگی و اکتشافی، شیوه پاسخ دهی مادر و واکنش کودک (ثبت زنجیره های رفتاری) انجام بازی آزاد در مکان و زمان ثابت
سوم	صدای گذشته ۱	نقش بازنمایی های ذهنی والدین از دلبستگی در ارتباط با کودکان، شناخت بازنمایی های ذهنی حساس به ایمنی، به پیشرفت و به رابطه	شناخت رابطه بین تجربیات دوران کودکی و رفتارهای والدینی	زیر نظر گرفتن افکار و احساسات و ثبت آن ها برای شناخت بازنمایی های ذهنی
چهارم	صدای گذشته ۲	آموزش های رفتارهای لازم با توجه به بازنمایی های ذهنی مادران، به وجود آوردن تعادل لازم در توجه به رفتارهای اکتشافی و رفتارهای دلبستگی	افزایش شناخت مادران از زیربنای رفتاری خودشان و کاهش رفتارهای افزایش دهنده مشکلات در کودکان	هر گروه از مادران با توجه به بازنمایی های ذهنی کشف شده تکالیف مخصوص به خود را داشتند
پنجم	برقراری روابط مثبت با کودک	بحث و بررسی پیرامون نشانه های رابطه مثبت و منفی در کودکان، آموزش مهارت های درک و فهم احساسات درونی خود و توانایی به کلام در آوردن آن ها	افزایش توانایی پاسخ دهی مادران در مواجهه با رفتارهای منفی کودکان و کاهش تعارض میان آن ها	ثبت احساسات و افکار در مقابل رفتارهای کودکان و چگونگی به کلام در آوردن آن ها و واکنش کودک در مقابل آن

جلسه	عنوان جلسه	اهداف اولیه	اهداف ثانویه	تکالیف خانگی
ششم	بینشی به جهان درونی کودک ۱	آموزش مهارت‌های لازم برای درک و فهم نیازهای زیربنایی در کودکان و توانایی به کلام درآوردن آن‌ها	افزایش حساسیت و پاسخ‌دهی مادران در مقابل رفتارهای اضطرابی و کاهش رفتارهای طردکننده از سوی آن‌ها	ثبت بروز رفتارهای کودکان، حدس زدن نیازها یا علت‌های زیربنایی این رفتارها و صحبت کردن به جای کودک
هفتم	بینشی به جهان درونی کودک ۲	به وجود آوردن بینش چندبعدی به کودک و تشویق مادران برای تغییر نگاه نسبت به کودکان با توجه به تجربیات جدید	به وجود آوردن تصویری واقعی و کامل از کودک دربرگیرنده ویژگی‌های (مثبت و منفی) و تجدیدنظر در مورد آن‌ها با توجه به شرایط جدید	ثبت ویژگی‌های مثبت و منفی کودکان و احساس مادر نسبت به این ویژگی‌ها و کشف تغییرات به وجود آمده در طول جلسات و مقایسه کودک قبل و بعد از جلسات
هشتم	شیوه حفظ و افزایش تغییرات	مرور جلسات قبلی و آموزش حفظ و افزایش تغییرات به وجود آمده	پایان دوره و آمادگی مادران برای استفاده از آموزش‌ها به تنهایی	تنظیم زمان انجام پس‌آزمون

ج) روش اجرا

پس از گمارش تصادفی، جلسات آموزشی به صورت گروهی، در گروه آزمایش، مادران مداخله مبتنی بر دلبستگی بر اساس پروتکل فنبری و همکاران (۱۳۹۲) توسط توسط محقق و یک نفر دستیار به مدت ۸ جلسه ۲ ساعته، هفته ای یک جلسه، به مدت دو ماه نیم (به صورت گروهی) برای گروه آزمایش در مرکز مشاوره آموزش و پرورش اجرا شد. گروه کنترل هیچ گونه مداخله ای دریافت نکرد. پس از انجام مداخله برای گروه آزمایش، از هر دو گروه پس آزمون گرفته شد. پس از ۳ ماه از اجرای پس آزمون، پرسشنامه ابعاد چندگانه اضطراب جهت بررسی ثبات و باقی ماندن اثر مداخله، بر روی هر دو گروه اجرا و نتایج نهایی استخراج گردید.

پس از جمع‌آوری اطلاعات، جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، از شاخص‌ها و روش‌های آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در آمار توصیفی شاخص‌های مرکزی (محاسبه میانگین، درصد، فراوانی) و شاخص‌های پراکندگی (انحراف استاندارد، واریانس) مشخص گردید. سپس در آمار استنباطی از تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر آمیخته با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد از شرکت‌کنندگان، در گروه آزمایش (۴۰/۰ درصد) از مادران داری فرزند پسر و (۶۰/۰ درصد) از مادران داری فرزند دختر و همچنین در گروه کنترل (۳۳/۳ درصد) از مادران داری فرزند پسر و (۶۶/۷ درصد) از مادران داری فرزند دختر می‌باشند.

^۱. Shapiro-Wilk test

میانگین سنی مادران نشان می‌دهد در گروه آزمایش (۲۰/۰ درصد) از مادران ۳۱-۳۵ ساله، (۴۰/۰ درصد) از مادران ۳۶-۴۰ ساله، (۳۳/۳ درصد) از مادران ۴۱-۴۵ ساله و داشتند و (۶/۷ درصد) از مادران ۴۶-۵۰ سال داشتند. در گروه کنترل (۶/۷ درصد) از مادران ۲۵-۳۰ ساله، (۱۰/۰ درصد) از مادران ۳۱-۳۵ ساله، (۱۳/۳ درصد) از مادران ۳۶-۴۰ ساله و (۱۰/۰ درصد) از مادران نیز ۴۱-۴۵ سال سن داشتند. همچنین در گروه آزمایش ۱ نفر (۶/۷ درصد) از کودکان هفت ساله، ۴ نفر (۲۶/۷ درصد) از کودکان هشت ساله، ۲ نفر (۱۳/۳ درصد) از کودکان یازده ساله، ۳ نفر (۲۰/۰ درصد) از کودکان دوازده ساله، ۳ نفر (۲۰/۰ درصد) از کودکان سیزده سال سن داشتند. در گروه کنترل ۶ نفر (۴۰/۰ درصد) از کودکان هفت ساله، ۱ نفر (۶/۷ درصد) از کودکان هشت ساله، ۱ نفر (۶/۷ درصد) از کودکان ده ساله، ۳ نفر (۲۰/۰ درصد) از کودکان یازده ساله و ۲ نفر (۱۳/۳ درصد) از کودکان سیزده سال سن داشتند نتایج بررسی سایر متغیرهای جمعیت‌شناختی نشان داد که گروه‌های مداخله و گواه از نظر سن، وضعیت تحصیلی و جنسیت در آزمون‌های دو تفاوت معنادار وجود ندارد ($P > 0.05$). میانگین و انحراف معیار نمرات پیش‌آزمون - پس‌آزمون و پیگیری متغیر ابعاد چندگانه اضطراب آن در دو گروه آزمایش و گروه گواه در جدول ۲ ارائه شده است. همچنین نتایج آزمون آزمون شاپیرو-ویلک^۱ جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها گزارش شده است.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی متغیر ابعاد چندگانه اضطراب و مؤلفه‌های آن به تفکیک گروه‌های پژوهش

نوع آزمون	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	شاپیرو - ویلک	
					آماره	سطح معناداری
اضطراب اجتماعی	پیش آزمون	۱۴/۲۰	۶/۳۲۷	۱۵	۰/۹۵۸	۰/۶۵۹
	پیش آزمون	۱۴/۸۷	۶/۷۲۸	۱۵	۰/۹۶۶	۰/۸۰۳
	پس آزمون	۷/۲۰	۳/۶۸۸	۱۵	۰/۹۲۶	۰/۲۳۹
	پس آزمون	۱۴/۲۰	۷/۲۴۳	۱۵	۰/۹۵۷	۰/۱۲۲
	پیگیری	۷/۳۳	۳/۲۶۶	۱۵	۰/۹۴۴	۰/۴۳۲
	پیگیری	۱۴/۶۷	۵/۸۱۵	۱۵	۰/۹۴۱	۰/۴۰۰
اضطراب جدایی	پیش آزمون	۱۴/۴۷	۴/۹۴۱	۱۵	۰/۹۴۳	۰/۴۹۷
	پیش آزمون	۱۷/۱۳	۶/۱۵۶	۱۵	۰/۹۲۰	۰/۱۹۰
	پس آزمون	۱۵/۴۷	۴/۹۵۵	۱۵	۰/۹۲۶	۰/۲۳۹
	پس آزمون	۱۷/۳۳	۶/۶۰۸	۱۵	۰/۹۶۶	۰/۷۹۸
	پیگیری	۱۲/۲۰	۶/۹۳۷	۱۵	۰/۹۴۲	۰/۴۰۹
	پیگیری	۱۸/۰۰	۴/۸۱۱	۱۵	۰/۹۲۴	۰/۲۲۳
اجتناب از آسیب	پیش آزمون	۱۳/۶۰	۵/۱۵۲	۱۵	۰/۹۵۲	۰/۵۵۳
	پیش آزمون	۱۶/۸۷	۴/۹۲۶	۱۵	۰/۹۲۹	۰/۲۶۴
	پس آزمون	۱۹/۰۰	۷/۳۹۷	۱۵	۰/۹۵۰	۰/۵۳۱
	پس آزمون	۱۳/۶۰	۳/۸۸۸	۱۵	۰/۹۶۸	۰/۸۲۴
	پیگیری	۲۲/۴۷	۶/۹۳۷	۱۵	۰/۹۱۳	۰/۱۵۰
	پیگیری	۱۳/۶۰	۴/۸۸۸	۱۵	۰/۹۰۳	۰/۱۰۵
نشانه‌های جسمانی	پیش آزمون	۹/۴۰	۳/۳۴۲	۱۵	۰/۹۸۵	۰/۹۹۱
	پیش آزمون	۱۴/۲۰	۴/۷۶۶	۱۵	۰/۸۸۹	۰/۰۶۴
	پس آزمون	۸/۴۰	۳/۰۴۳	۱۵	۰/۹۳۳	۰/۲۹۹
	پس آزمون	۱۴/۰۰	۶/۷۶۶	۱۵	۰/۹۵۸	۰/۶۵۲
	پیگیری	۹/۴۰	۸۹۸۲	۱۵	۰/۹۳۳	۰/۹۵۲
	پیگیری	۱۳/۹۳	۴/۹۷۸	۱۵	۰/۹۱۶	۰/۱۶۵
نمره کل ابعاد چندگانه اضطراب	پیش آزمون	۶۰/۸۰	۱۸/۷۴۰	۱۵	۰/۹۸۳	۰/۹۸۵
	پیش آزمون	۶۲/۳۳	۲۲/۳۵۶	۱۵	۰/۹۲۷	۰/۲۴۷
	پس آزمون	۶۲/۳۳	۵/۵۲۷	۱۵	۰/۹۴۰	۰/۳۸۱
	پس آزمون	۶۳/۳۳	۲۲/۳۵۶	۱۵	۰/۹۳۸	۰/۳۵۶
	پیگیری	۳۴/۰۷	۷/۴۱۱	۱۵	۰/۹۴۷	۰/۶۰۹
	پیگیری	۶۲/۴۷	۱۷/۴۴۷	۱۵	۰/۹۵۹	۰/۷۱۱

بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب از تحلیل واریانس با اندازه گیری مکرر آمیخته استفاده شد. همچنین داده های پرت نیز مشاهده نشد و صحت این فرضیه بررسی شد. ابتدا پیش فرض های آزمون مورد بررسی قرار گرفت. جهت بررسی پیش فرض همگنی واریانس ها از آزمون لوین استفاده شد. نتایج نشان داد آزمون لوین در مرحله پس آزمون برای متغیر ابعاد چندگانه اضطراب کل ($P=0/362$)، مؤلفه اضطراب اجتماعی

مطابق جدول ۲، شاخص‌های توصیفی همچون میانگین و انحراف استاندارد نمرات پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری ابعاد چندگانه اضطراب کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی در دو گروه آزمایش و گواه نشان داده می‌شود. همچنین در این جدول و جهت بررسی وضعیت نرمال بودن داده‌ها از آزمون شاپیرو - ویلک استفاده شد. نتایج حاکی از نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها می‌باشد ($P>0/05$). جهت بررسی اثربخشی مداخله مبتنی

اضراب اجتماعی ($P=0/589$ ، $P=0/589$ ، $x^2_{(2)}=1/057$)، اضطراب جدایی ($P=0/989$ ، $P=0/989$ ، $x^2_{(2)}=0/021$)، اجتناب از آسیب ($P=0/240$ ، $P=0/240$ ، $x^2_{(2)}=2/854$) و نشانه های جسمانی ($P=0/613$ ، $P=0/613$ ، $x^2_{(2)}=0/979$) برقرار است ($P>0/05$).
نتایج تحلیل واریانس با اندازه گیری مکرر در جدول ۳ ارائه شده است.

($P=0/254$)، مؤلفه اضطراب جدایی ($P=0/325$)، مؤلفه اجتناب از آسیب ($P=0/134$) و نشانه های جسمانی شکل ($P=0/257$) معنادار نبود ($P>0/05$). در نتیجه فرض همگنی واریانس ها تأیید می شود. همچنین نتایج آزمون کرویت ماچلی نشان داد پیش فرض کرویت در مورد متغیر ابعاد چندگانه اضطراب کل ($P=0/457$ ، $P=0/457$ ، $x^2_{(2)}=1/564$) و مؤلفه های

جدول ۳. نتایج آزمون تحلیل واریانس با اندازه گیری مکرر آمیخته جهت تأثیر متغیر مستقل بر متغیرهای وابسته

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
اضطراب اجتماعی	زمان	272/689	2	136/344	5/153	0/009	0/155
	زمان* گروه	211/667	2	105/833	4/000	0/024	0/125
	خطا	1481/644	56	26/458			
	گروه	876/133	1	438/067	8/266	0/001	0/165
	خطا	2225/867	28	52/997			
	زمان	191/400	2	54/700	2/200	0/020	0/126
اضطراب جدایی	زمان* گروه	191/489	2	95/477	3/851	0/027	0/121
	خطا	1329/444	56	24/885			
	گروه	100/278	1	100/278	1/673	0/006	0/136
	خطا	1678/489	28	59/946			
	زمان	117/800	2	58/900	1/635	0/002	0/184
	زمان* گروه	574/822	2	287/411	7/978	0/001	0/222
اجتناب از آسیب	خطا	2017/378	56	36/025			
	گروه	227/378	1	227/378	12/169	0/002	0/303
	خطا	638/222	28	22/794			
	زمان	110/467	2	55/233	3/342	0/043	0/107
	زمان* گروه	120/067	2	60/033	3/633	0/033	0/115
	خطا	925/467	56	16/526			
نشانه های جسمانی	گروه	193/600	1	1193/600	8/648	0/006	0/236
	خطا	626/800	28	22/386			
	زمان	3156/689	2	1578/344	8/423	0/001	0/231
	زمان* گروه	3414/867	2	1707/433	9/112	0/007	0/231
	خطا	10493/778	56	187/389			
	گروه	8056/600	1	8056/600	17/182	0/000	0/380
نمره کل ابعاد چندگانه اضطراب		خطا	28	469/417			

بر اساس این نتایج آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب کل و مؤلفه های اضطراب اجتماعی، اضطراب جدایی، اجتناب از آسیب و نشانه های جسمانی اثربخشی معناداری دارد و اندازه اثر آن به ترتیب برابر با 0/231، 0/125، 0/121، 0/222، 0/115 به دست آمد.

نتایج جدول ۳ نشان می دهد که میزان F در زمان و گروه در متغیر ابعاد چندگانه اضطراب کل ($P=0/007$ ، $P=0/007$ ، $F=9/112$)، اضطراب اجتماعی ($P=0/024$ ، $P=0/024$ ، $F=4/000$)، اضطراب جدایی ($P=0/027$ ، $P=0/027$ ، $F=3/851$)، اجتناب از آسیب ($P=0/001$ ، $P=0/001$ ، $F=7/978$)، نشانه های جسمانی ($P=2/033$ ، $P=2/033$ ، $F=3/633$) به دست آمد.

است ($P < 0/05$). مقدار سطح معناداری حاصل از مقایسه دو مرحله پس آزمون و پیگیری برابر با $1/000$ می باشد که نشان می دهد بین این دو مرحله تفاوت معنادار وجود ندارد ($P > 0/05$).

همچنین نتایج آزمون تعقیبی بنفرونی برای مقایسه میانگین ها در بعد نشانه های جسمانی نشان می دهد تفاوت بین دو مرحله پیش آزمون و پس آزمون و بین دو مرحله پیش آزمون و پیگیری در سطح $0/050$ معنادار است ($P < 0/05$). مقدار سطح معناداری حاصل از مقایسه دو مرحله پس آزمون و پیگیری برابر با $1/000$ است که نشان می دهد بین این دو مرحله تفاوت معنادار وجود ندارد ($P > 0/05$). به عبارت دیگر آموزش مادران بر اساس مبتنی بر دلبستگی بر خرده مقیاس ابعاد چندگانه اضطراب اثربخش بوده است.

در جدول ۴ نتایج آزمون تعقیبی بنفرونی متغیرهای این پژوهش به منظور بررسی اثرات پایداری مداخله مبتنی بر دلبستگی بر متغیرهای پژوهش نشان داده شده است. طبق این جدول در بعد اضطراب اجتماعی تفاوت بین دو مرحله پیش آزمون و پس آزمون و و پیش آزمون و پیگیری معنادار است ($P < 0/05$). مقدار سطح معناداری حاصل از مقایسه دو مرحله پس آزمون و پیگیری برابر با $1/000$ می باشد که نشان می دهد بین این دو مرحله تفاوت معنادار وجود ندارد ($P > 0/05$). نتایج آزمون تعقیبی بنفرونی برای مقایسه میانگین ها در بعد اضطراب جدایی نشان می دهد که بین دو مرحله پیش آزمون و پس آزمون و پیش آزمون و پیگیری و بین مرحله پس آزمون پیگیری معنادار است ($P < 0/05$). نتایج آزمون تعقیبی بنفرونی برای مقایسه میانگین ها در بعد اجتناب از آسیب نشان می دهد که تفاوت بین دو مرحله پیش آزمون و پس آزمون و بین دو مرحله پس آزمون و پیگیری و معنادار

جدول ۴. نتایج مقایسه زوجی بر اساس مرحله مربوط به مؤلفه های ابعاد چندگانه اضطراب

متغیر	مرحله	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵٪	
					کران پایین	کران بالا
اضطراب اجتماعی	پیش آزمون	۳/۸۳۳	۱/۱۹۱	۰/۰۱۰	۰/۸۰۱	۶/۸۶۶
	پیش آزمون	۲/۵۳۳	۱/۳۹۴	۰/۰۳۶	۰/۰۱۶	۷/۰۸۳
	پس آزمون	-۳/۰۰۰	۱/۳۸۹	۱/۰۰۰	-۳/۸۳۸	۳/۲۳۸
	پیش آزمون	۱/۴۰۰	۱/۲۹۳	۰/۰۱۴	-۱/۸۹۳	۴/۶۹۳
اضطراب جدایی	پیش آزمون	۲/۷۰۰	۱/۳۰۰	۰/۰۰۴	۰/۶۸۹	۶/۰۰۹
	پس آزمون	۱/۳۰۰	۱/۲۷۰	۰/۰۰۱	۱/۹۹۳	۴/۵۳۳
	پیش آزمون	۳/۲۵۶	۱/۵۴۲	۰/۰۴۲	-۶/۶۴۹	۴/۷۲۵
	پیش آزمون	۲/۸۰۰	۱/۵۱۱	۰/۰۲۲	-۶/۶۴۹	۲/۹۸۶
اجتناب از آسیب	پس آزمون	-۱/۵۰۰	۱/۷۶۴	۱/۰۰۰	-۵/۹۹۲	۲/۹۹۲
	پیش آزمون	۲/۳۳۳	۱/۰۷۹	۰/۰۱۸	۰/۴۱۵	۵/۲۰۵
	پیش آزمون	۲/۳۶۷	۱/۱۱۴	۰/۰۲۸	۰/۴۷۱	۵/۲۰۵
	پس آزمون	-۰/۰۳۳	-۰/۹۴۸	۱/۰۰۰	-۲/۴۴۷	۲/۳۸۱
نشانه های جسمانی	پیش آزمون	۲/۳۶۷	۱/۱۱۴	۰/۰۲۸	۰/۴۷۱	۵/۲۰۵
	پیش آزمون	۲/۳۳۳	۱/۰۷۹	۰/۰۱۸	۰/۴۱۵	۵/۲۰۵
	پس آزمون	-۱/۵۰۰	۱/۷۶۴	۱/۰۰۰	-۵/۹۹۲	۲/۹۹۲
	پیش آزمون	۲/۸۰۰	۱/۵۱۱	۰/۰۲۲	-۶/۶۴۹	۲/۹۸۶

است منجر به کاهش ابعاد چندگانه اضطراب در این کودکان شود. این یافته ها در راستای پژوهش های انجام شده توسط استونی و همکاران (۲۰۲۰)، بارلو (۲۰۱۹)، افراشته (۱۳۹۹)، اسماعیل پور و همکاران (۱۳۹۶) قرار دارد.

در تبیین نتایج این پژوهش می توان اذعان داشت، در مداخله مبتنی بر دلبستگی، ارتباط مادر و کودک به عنوان یک منبع کلیدی برای تغییر درک و رفتار کودک مورد توجه قرار می گیرد. این مداخله با هدف تضعیف

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر باهدف اثربخشی آموزش مادران بر اساس مداخله مبتنی بر دلبستگی بر ابعاد چندگانه اضطراب کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی انجام شد. نتایج تحلیل داده ها نشان داد که تأثیر مداخله مبتنی بر دلبستگی بر بهبود ابعاد چندگانه اضطراب و مؤلفه های اضطراب اجتماعی، اضطراب جدایی، اجتناب از آسیب و نشانه های جسمانی کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی معنادار است. بدین صورت این درمان توانسته

رفتارهای ناکارآمد و متقابل والد-کودک طراحی شده است و در عین حال به افزایش توانایی والدین در درک نیازها و احساسات کودک می‌انجامد. به‌وسیله این رویکرد، تلاش می‌شود تا کیفیت تعاملات والد-کودک بهبود یابد و زمینه‌ساز ارتقاء عملکرد روان‌شناختی و اجتماعی کودک گردد. مادران با آموزش این مداخله برقراری ارتباط با کودک را می‌آموزند که این امر موجب کاهش مشکلات اضطرابی در کودکان می‌گردد (اگرآوال و همکاران، ۲۰۲۳). به نظر می‌رسد محتوای آموزشی جلسات همچون رفتارهای دلبستگی در مقابل رفتارهای اکتشافی، آشنایی با سبک دلبستگی ایمن، ناایمن، پیامدها و عوامل مؤثر در ایجاد آن‌ها، خصوصاً شناخت دلبستگی ناایمن اضطرابی و اجتنابی و ارتباط آن با ابعاد چندگانه اضطراب به‌ویژه رابطه آن با اضطراب جدایی، آموزش شیوه پاسخ‌دهی مؤثر به این رفتارها و نیز آموزش بازی آزاد کاملاً بر فرایند درمان مؤثر بود. همچنین آموزش رفتارهای لازم با توجه به بازنمایی‌های ذهنی مادران، به‌وجود آوردن تعادل ممکن با توجه به رفتارهای اکتشافی و رفتارهای دلبستگی و نیز رابطه مثبت با کودک (آموزش نشانه‌های رابطه مثبت و منفی در کودکان)، درک کودک (آموزش مهارت‌های درک و فهم احساسات، هیجانات، رفتارها و افکار کودک) و توانایی به کلام درآوردن و نشان دادن از طریق زبان بدن، با تغییر در حوزه‌های مختلف عملکرد والدین تأثیرگذار بود (مورتی و همکاران، ۲۰۱۵). افزایش حساسیت والدینی و ظرفیت ورود به دنیای روان‌شناختی کودک، ویژگی‌های واکنشی و خصمانه نسبت به رفتار مشکل‌آفرین او را کاهش داده و در نتیجه از تعاملات قهری جلوگیری می‌کند و موجب کاهش اضطراب جدایی، تسهیل نظم‌جویی، هیجان سالم و افزایش همکاری والد - کودک، کاهش مشکلات اجتماعی در حوزه‌های مختلف عملکرد کودک می‌شود (نظام دوست مالفجانی و همکاران، ۱۴۰۱).

کیفیت دلبستگی کودک مانند ایمن و ناایمن بودن دلبستگی یکی از مهم‌ترین عوامل ابتلای کودکان به اختلال اضطراب جدایی است و ارتباط تنگاتنگی بین شیوه‌های مختلف دلبستگی و آسیب‌شناسی روانی کودک وجود دارد. همچنین، کودکان دارای سبک دلبستگی ناایمن در معرض انواع مختلف اضطراب‌ها و هراس قرار دارند (گروگوری و همکاران، ۲۰۲۰). در این راستا، حقیری و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند درمان مبتنی بر دلبستگی روش مناسبی برای بهبود سبک رابطه

دلبستگی و بهبود کیفیت مراقبت مادرانه می‌باشد. مادران با استفاده از آموزش‌های مداخله مبتنی بر دلبستگی، به بررسی و اصلاح تجرب هیجانی مرتبط با روابط دلبستگی در گذشته خود می‌پردازند. این مداخله به آن‌ها کمک می‌کند تا بازنمایی‌های ذهنی مختل شده خود درباره خود و دیگران را اصلاح کرده و ابعاد اضطراب را کاهش دهند (گاسکین، ۲۰۲۱). علاوه بر این کودکان دارای مشکلات دلبستگی که تحت درمان دلبستگی قرار می‌گیرند به تدریج می‌آموزند که بزرگسالان می‌توانند قابل اعتماد، کمک کننده فراهم کننده ایمنی باشند و برعکس تصورشان، آزار نمی‌رسانند و آن‌ها را محدود نمی‌کنند (اکبری و همکاران، ۱۴۰۰).

کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی به دلیل پایین بودن سطح تفکر انتزاعی، قادر به بیان هیجان‌ها و احساسات خود نیستند. سرکوبی و عدم مهارت در بیان احساسات به‌ویژه از نوع منفی آن بهداشت روان کودک را به خطر می‌اندازد، همچنین نشانگان ابعاد اضطراب و اختلال‌های ناشی از آن به گونه‌ای شایان توجهی دانایی کودک را کاهش می‌دهد و بسیاری از فعالیت‌های روزمره، مهارت‌های اجتماعی، روابط همسالان، روابط بین فردی و کارکرد مدرسه را تحت تأثیر قرار می‌دهد که می‌تواند خطری مهم برای اختلال‌های دیگر به‌ویژه سایر اختلال‌های اضطرابی باشد (صادقی و همکاران، ۱۴۰۱). لذا با توجه به مشکلات کودکان، مداخله مبتنی بر دلبستگی منجر به کاهش اضطراب در ابعاد مختلف در این کودکان می‌گردد (فلسفی و همکاران، ۱۴۰۲).

همچنین مادران در جلسه آموزش مداخله مبتنی بر دلبستگی آموختند که رابطه خود را با کودک جدی بگیرند و ارتباط عاطفی خود را با کودک افزایش دهند و حضور فیزیکی و مثبت‌تری با کودک داشته باشند. حساس شدن مادر به ارائه پاسخ‌های مثبت به نیازهای ضروری کودک، دسترسی‌پذیری به تبع با آموزش مداخله مبتنی بر دلبستگی سبب کاهش سردرگمی و تعارضات، نشانه‌های جسمانی و افزایش اجتناب از آسیب در کودکان می‌شود این امر مادران را بر آن داشت که بادقت و حساسیت بیشتری مادری کنند در نتیجه کیفیت مراقبت افزایش یافت و به دنبال آن اضطراب جدایی در کودکان کاسته شد (گاررت و همکاران، ۲۰۲۳). در این راستا، اسماعیل‌پور و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان داد که درمان مبتنی بر دلبستگی با ثبت ویژگی‌های مثبت و منفی کودکان و احساس مادر نسبت به این ویژگی‌ها و کشف تغییرات به وجود آمده در طول جلسات در

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری است که در تاریخ ۱۴۰۳/۶/۲۸ با موفقیت دفاع شد. مجوز علمی این مطالعه توسط دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری به شماره نامه ۱۶۲۷۲۱۰۶۹ در تاریخ ۱۴۰۰/۱/۲۸ صادر شد. این پژوهش دارای کد اخلاق IR.IAU.SARI.REC.1402.029 صادره از کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری می باشد. همچنین ملاحظات اخلاقی از جمله رازداری، محرمانه ماندن اطلاعات هویتی و تحلیل داده ها و رضایت آگاهانه والدین جهت شرکت در این پژوهش رعایت شده است.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی می باشد.

نقش هر یک از نویسندگان: این مقاله از رساله دکتری نویسنده اول و به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم استخراج شده است.

تضاد منافع: نویسندگان همچنین اعلام می دارند که در نتایج این پژوهش هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از اساتید راهنما و مشاوران این تحقیق و والدینی که در این پژوهش شرکت کردند، تشکر و قدردانی می گردد.

کاهش علائم اضطراب جدایی کودکان مؤثر است. علاوه بر این، دامیکو، نابارته و همکاران (۲۰۲۴) دریافتند که درمان مبتنی بر دلبستگی موجب بهبود اختلالات افسردگی، ابعاد اضطراب و سازگاری محیط می شود. پژوهش حاضر مانند هر پژوهش دیگری دارای محدودیت هایی است که باید به آن ها توجه شود. اولین محدودیت مربوط به نمونه مورد بررسی است باتوجه به اینکه نمونه مورد بررسی کودکان دارای اضطراب جدایی ۷ تا ۱۲ سال بودند، در تعمیم نتایج به سایر گروه ها باید جوانب احتیاط صورت گیرد. عدم امکان پیگیری بلندمدت تأثیر برنامه مداخله ای و استفاده از روش نمونه گیری هدفمند ممکن است به انتخاب گروه هایی با ویژگی های خاص منجر شود و از اعتبار نتایج به عنوان نماینده جامعه بکاهد. همچنین، عوامل محیطی و اجتماعی که می توانند بر اضطراب کودکان تأثیر بگذارند، به طور کامل کنترل نشدند و این امر می تواند دقت نتایج را تحت تأثیر قرار دهد.

پیشنهاد می شود که در تحقیقات آینده، از یک حجم نمونه بزرگ تر و متنوع تر که شامل گروه های سنی مختلف و زمینه های اجتماعی متفاوت باشد، استفاده شود. همچنین، طراحی مطالعات طولی می تواند به بررسی تأثیرات بلندمدت مداخلات کمک کند. علاوه بر این، در تحقیقات آینده باید عوامل محیطی و اجتماعی به عنوان متغیرهای کنترلی لحاظ شوند تا دقت و اعتبار نتایج افزایش یابد.

منابع

اسماعیل پور، خلیل؛ ساری صراف، وحید؛ و رستگار هاشمی، نسرین السادات. (۱۳۹۶). درمان بیماری جدایی در کودکان. *روانشناسی معاصر* (۱۲)، ۱۵۶-۱۶۰.

<https://sid.ir/paper/896873/fa>

افراشته، حلیمه. (۱۳۹۹). بررسی رابطه سبک های دلبستگی مادر و اضطراب کودک دختر در مراکز پیش دبستانی شهر بندرعباس. هشتمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب های اجتماعی و فرهنگی، ایران.

<https://civilica.com/doc/1031036>

اکبری، اکرم؛ منیر پور، نادر؛ و میرزا حسینی، حسن. (۲۰۲۱). مقایسه اثربخشی بازی درمانی با و بدون آموزش والدین مبتنی بر دلبستگی بر کاهش رفتار پرخطرگرانه در کودکان مبتلا به اختلال نافرمانی مقابله. *خانواده درمانی کاربردی*، ۲(۲)، ۳۴۱-۳۵۸.

<https://doi.org/10.22034/aftj.2022.288026.1095>

بخنوده، معصومه؛ یادگاری، الهام؛ و اخلاقی کوهپایه، حسین. (۱۴۰۱). اثربخشی درمان مبتنی بر دلبستگی بر افزایش عزت نفس و ابراز وجود کودکان بدسرپرست و بی سرپرست. *مجله پیشرفت های نوین در علوم رفتاری*، ۶(۵۴)، ۹۹-۱۰۹.

<http://ijndibs.com/article-1-571-fa.html>

حقیری، سمیرا؛ مولایی، حمید؛ و خسروپور، فرشید. (۱۴۰۳). مقایسه اثربخشی درمان مبتنی بر دلبستگی و درمان شناختی رفتاری بر سبک رابطه دلبستگی و کیفیت مراقبت مادرانه در مادران دارای کودک دبستانی یا پیش دبستانی. *جمله پرستاری کودکان*، ۱۰(۴)، ۱-۴۰.

<http://jpnien.ir/article-1-747-fa.htm>

صادقی، مریم؛ اکبری چرمهینی، صفرا؛ بهرامی، علیرضا؛ و سید موسوی، پرینا سادات. (۱۴۰۱). اثربخشی بازی درمانی دلبستگی محور خودکارآمدی والدینی مادران، تنظیم هیجانی و سازگاری اجتماعی کودکان دارای اضطراب جدایی: مطالعه موردی. *فصلنامه روانشناسی کاربردی*، ۱۶(۲)، ۱۰۷-۱۳۲.

<https://doi.org/10.52547/apsy.2021.224105.1180>

طلایی نژاد، نعیمه؛ قنبری، سعید؛ مظاهری، محمدعلی؛ و عسگری، علی. (۱۳۹۵). ویژگی های مقدماتی سنجش اضطراب جدایی (فرم والدین). *تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۱۲(۴۷)، ۲۲۵-۲۳۵.

<http://shafayekhatam.ir/article-1-235-en.html>

عباسی، سمیه؛ و زارع، اعظم. (۱۴۰۳). نقش اضطراب و روابط موضوعی مادران در پیش بینی اضطراب جدایی کودکان دبستانی. *پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۷۲(۷)، ۱-۲.

<https://doi.org/10.22038/mjms.2024.80248.4630>

فتحی، گونا؛ اکبری، مریم؛ مرادی، امید؛ و عبدالهی، فردین. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش تمایز یافتگی، همدلی مادران و رابطه والد-کودک بر اختلال اضطراب جدایی ۱۸۹-۱۹۶. *علوم پزشکی رازی (مجله دانشگاه علوم پزشکی ایران)*، ۴(۲۹)، ۱۹۶-۱۸۹.

<https://sid.ir/paper/1002917/fa>

فراهانی، حجت اله؛ و وشن، چسلی. (۱۴۰۲). محاسبه و توجیه حجم نمونه در تحقیقات علوم روانشناسی: با استفاده از نرم افزار G* Power. *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۲۰(۲)، ۳۴-۲۲۱.

<https://doi.org/10.22070/cpap.2023.17375.1327>

فلسفی، مونا؛ احدی، حسن؛ و عسگری، پرویز. (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش برنامه فرزند بر اختلالات رفتاری کودکان مبتلا به اختلال اضطراب جدایی. *خانواده درمانی کاربردی*، ۴(۳)، ۲۲-۳۰۸.

<https://doi.org/10.22034/aftj.2023.365350.1789>

قاسمی، الهه؛ امیری، محسن؛ و الهی، طاهری. (۱۳۹۹). اثربخشی درمان مبتنی بر تعامل والد-کودک بر پیش حمایتگری، علائم اضطراب مادران و کاهش علائم اضطراب جدایی در فرزندان نشان. *فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی*، ۱۴(۳)، ۱۸-۳۷.

<http://rph.khu.ac.ir/article-1-3923-fa.html>

محمدپور، محمد؛ و مزارعی ستوده، احمد. (۱۳۹۷). اثربخشی مداخله دلبستگی محور بر بهبود رابطه والد-کودک و کاهش نشانه های اضطراب جدایی در کودکان ۷ تا ۱۰ ساله. *فصلنامه روان شناسی کاربردی*، ۱۲(۲۲)، ۲۲۳-۲۴۲.

doi: 20.1001.1.20084331.1397.12.2.4.0

مشهدی، علی؛ سلطانی شال، رضا؛ میردورقی، فاطمه؛ و بهرامی، بتول (۱۳۹۱). ویژگی های روانسنجی مقیاس چندبعدی اضطراب کودکان. *فصلنامه روان شناسی کاربردی. فصلنامه روان شناسی کاربردی*، ۶(۲)، ۲۰۶-۲۰۷.

doi: 20. 001.1.20084331.1391.6.2.3.7

نجمی، مهسا؛ قربان جهرمی، رضا؛ سعدی پو، اسماعیل پو؛ کریم زاده، منصور. (۱۴۰۳). مقایسه اثربخشی بازی درمانی دلبستگی محور و بازی درمانی مبتنی بر رابطه والد-کودک بر بهزیستی روانشناختی کودکان دارای اختلال اضطراب جدایی. *مجله علوم روانشناختی*، ۲۳(۱۴۰)، ۹۱۸-۱۸۹۷.

<https://doi.org/10.2547/JPS.23.140.1897>

نظام دوست مالفجانی، علیرضا؛ سهرابی، فرامرز؛ معتمدی، عبدالله؛ دلاور، علی؛ و اسکندری، حسین. (۱۴۰۱). تأثیر مداخله برنامه تدوین شده خانواده درمانی مبتنی بر دلبستگی در بهبود رابطه نوجوانان افسرده و مضطرب با والدینشان. *مجله علوم روانشناختی*، ۲۱(۱۲۰)، ۲۳۴۶-۲۳۳۳.

doi:10.52547/JPS.21.120.2333

References

- Abbasi, S., & Zare, A. (2024). The role of mothers' anxiety and thematic relationships in predicting the separation anxiety of elementary school children. *New developments in psychology, educational sciences and education*, 72(7), 1-2. [Persian] <https://doi.org/10.22038/mjms.2024.80248.4630>
- Afarashte, H. (2019). Investigating the relationship between mother's attachment styles and girl child's anxiety in Bandar Abbas preschool centers. The 8th scientific research conference of educational sciences and psychology, social and cultural harms, Iran. <https://civilica.com/doc/1031036>
- Agarwal, S., Ceballos, P., Cartwright, A., Quinn, C., & Walker, M. (2022). Parents of Preadolescents' Experiences of Child-Parent Relationship Therapy. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 8(2), 85-100. <https://doi.org/10.1080/23727810.2022.2090166>
- Akbari, A., Munirpour, N., & Mirza Hosseini, H. (2021). Comparing the effectiveness of play therapy with and without attachment-based parent training on reducing aggressive behavior in children with oppositional defiant disorder. *Applied Family Therapy*, 2(2), 341-358. <https://doi.org/10.22034/aftj.2022.288026.1095>
- Asselmann, E., Wittchen, H., Lieb, R., & Beesdo-Baum, K. (2018). Sociodemographic, clinical, and functional long-term outcomes in adolescents and young adults with mental disorders. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 137(1), 6-17. <https://doi.org/10.1111/acps.12792>
- Association, A. P. (2022). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edn, Text Revision. Washington, DC: American Psychiatric Association. <https://doi/book/10.1176/appi.books.9780890425787>
- Astuti, U., Hartono, H., & Sunawan, S. (2020). The Influence of Parental Attachment toward Early Childhood Children's Separation Anxiety. *Journal of Primary Education. Journal of Primary*

- Education*, 9(5). <https://doi.org/10.15294/jpe.v9i5.43210>
- Barlow, D. (2019). The dimensions of anxiety disorders. In *Anxiety and the anxiety disorders*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203728215>
- Barros, F., Figueiredo, C., Brás, S., Carvalho, J., & Soares, S. (2022). Multidimensional assessment of anxiety through the State-Trait Inventory for Cognitive and Somatic Anxiety (STICSA): From dimensionality to response prediction across emotional contexts. *PLoS One*, 17(1), e0262960. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262960>
- Bassi, G., Mancinelli, E., Spaggiari, S., Lis, A., Salcuni, S., & Di Riso, D. (2022). Attachment Style and Its Relationships with Early Memories of Separation Anxiety and Adult Separation Anxiety Symptoms among Emerging Adults. <https://doi.org/10.3390/ijerph19148666>
- Behmanesh, B., Alhosseini, KA., & Azadi, M. (2023) The Effectiveness of Attachment-based Psycho-Educational Interventions on Reducing the Symptoms of Separation Anxiety Disorder in Preschool Children in Tehran. 57-68. <https://doi.org/10.52547/shefa.11.1.57>
- Bernard, K., Hostinar, C. E., & Dozier, M. (2021). Intervention effects on diurnal cortisol rhythms of child protective services-referred infants in early childhood: Preschool follow-up results of a randomized clinical trial. *JAMA Pediatrics*, 175(4), 385-392. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2014.2369>
- Benzi, I., Carone, N., Moretti, M., Ruglioni, L., Tracchegiani, J., & Barone, L. (2023). eCONNECT parent group: an online attachment-based intervention to reduce attachment insecurity, behavioral problems, and emotional dysregulation in adolescence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(4), 3532. <https://doi.org/10.3390/ijerph20043532>
- Bokkhoude, M., Yadgari, E., & Akhlik Kouhpayeh, H. (2021). The effectiveness of attachment-based therapy on increasing self-esteem and self-expression of poorly supervised and neglected children. *New developments in behavioral sciences*, 6(54), 109. [Persian]
- Cassidy, J., & Shaver, P. R. (Eds.). (2016). Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications (3rd ed.). Guilford Publications. <https://www.guilford.com/books/Handbook-of-Attachment/Cassidy-Shaver/9781462536641>

- D'Amico, F., Navarrete, J., Montero-Marín, J., Cardeñosa-Valera, E., Navarro-Gil, M., Pérez-Aranda, A., & Luciano, J. (2024). Cost-utility of attachment-based compassion therapy (ABCT) and mindfulness-based stress reduction (MBSR) in the management of depressive, anxious, and adjustment disorders in mental health settings: Economic evaluation alongside a randomized controlled trial. *Mindfulness*, 15(3), 559-569. <https://doi.org/10.1007/s12671-024-02319-4>
- Egan, R., Wilsie, C., Thompson, Y., Funderburk, B., & Bard, A. (2020). community evaluation of Parent-Child Interaction Therapy for children with prenatal substance exposure. *Children and Youth Services Review*, 11, 05239. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105239>
- Farahani, H., & Roshan, C. (2023). Calculation and justification of sample size in psychological science research: using G* Power software. *Clinical psychology and personality*, 20(2), 34-221. [Persian] <https://doi.org/10.22070/cpap.2023.17375.1327>
- Fathi, G., Akbari, M., Moradi, O., & Abdulahi, F. (2022). The effectiveness of differentiation education, mothers' empathy and parent-child relationship on separation anxiety disorder. *Razi Medical Sciences (Journal of Iran University of Medical Sciences)*, 29(4), 189-196. [Persian] <https://sid.ir/paper/1002917/fa>
- Garrett, P. (2023). Bowlby, attachment and the potency of a 'received idea'. *The British Journal of Social Work*, 53(1), 100-117. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac091>
- Gaskin, G. (2021). Relational savoring in mothers of children with autism spectrum disorders: An attachment-based intervention. *The Claremont Graduate University*, 5-33. <https://doi.org/10.1097/00004583-199704000-00019>
- Giani, L., Caputi, M., Forresi, B., Michelini, G., & Scaini, S. (2022). Evaluation of cognitive-behavioral therapy efficacy in the treatment of separation anxiety disorder in childhood and adolescence: a systematic review of randomized controlled trials. *International Journal of Cognitive Therapy*, 15(1), 57-80. <https://doi.org/10.1007/s41811-021-00129-3>
- Gregory, M., Kannis-Dymand, L., & Sharman, R. (2020). A review of attachment-based parenting interventions: Recent advances and future considerations. *Australian Journal of Psychology*, 72(2), 109-122. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12270>
- Haghiri, S., Molayi, H., & Khosropour, F. (2024). Comparing the effectiveness of attachment-based therapy and cognitive-behavioral therapy on the style of attachment relationship and the quality of maternal care in mothers with elementary school or preschool children. *JPEN*, 10(4), 31-40. <http://jpen.ir/article-1-747-fa.html>
- Hahn, L., Hajinlian, J., Eisen, A., & et al. (2003). Measuring the dimensions of separation anxiety and early panic in children and adolescents: The Separation Anxiety Assessment Scale. *AR Eisen, Recent Advances in the AR Eisen, Recent Advances in the Treatment of Separation Anxiety and Panic in children and adolescents. Presentado en la 37ª convención anual, AABT*, 1. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7784-7_17
- Hinic, K., Kowalski, M., Holtzman, K., & Mobus, K. (2019). The Effect of a Pet Therapy and Comparison Intervention on Anxiety in Hospitalized Children. *Journal of pediatric nursing*, 55-61. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2019.03.003>
- Howe-Davies, H., Hobson, C., Waters, C., & Van Goozen, H. (2023). Emotional and socio-cognitive processing in young children with symptoms of anxiety. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 32, 2077-2088. <https://doi.org/10.1007/s00787-022-02050-2>
- Ismailpour, K., Sari Saraf, V., & Rostgar Hashemi, N. (2017). Treatment of dissociation disease in children. *Contemporary Psychology*(12), 156-160. [Persian] <https://sid.ir/paper/896873/fa>
- Johnsen, D., Lomholt, J., Heyne, D., & et al. (2024). The Effectiveness of Modular Transdiagnostic Cognitive Behavioral Therapy Versus Treatment as Usual for Youths Displaying School Attendance Problems: A Randomized Controlled Trial. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 1-16. <https://doi.org/10.1007/s10802-024-01196-8>
- Kho, K. (2020). Attachment-Based Family Intervention for Childhood Anxiety and Depression (Doctoral dissertation, Murdoch University).
- Madigan, S., Racine, N., Vaillancourt, T., Korczak, D. J., Hewitt, J. M., Pador, P.,... Holy, C. (2023). Changes in Depression and Anxiety Among Children and Adolescents From Before to During the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA pediatrics*, 177(6), 567-581. <https://researchportal.murdoch.edu.au/esploro/outputs/991005543737407891>
- March, J., Parker, J., Sullivan, K., Stallings, P., Stallings, P., & Conners, C. (1997). The Multidimensional

- Anxiety Scale for Children (MASC): factor structure, reliability, and validity. *Journal of the American academy of child & adolescent psychiatry*, 36(4), 554-65. <https://doi.org/10.1097/00004583-199704000-00019>
- Mashhadhi, A., Soltanishal, R., Mirdurghi, F., & Bahrami, B. (2012). Psychometric properties of children's multidimensional anxiety scale. *Applied Psychology Quarterly*, 6(2), 70-87. [Persian] <https://doi.org/10.52547/apsy.2021.224105.1180>
- Moretti, M., Obsuth, I., Craig, S., & Bartolo, T. (2015). An attachment-based intervention for parents of adolescents at risk: Mechanisms of change. *Attachment & human development*, 17(2), 119-135. <https://doi.org/10.1080/14616734.2015.1006383>
- Najmi, M., Ghorban Jahromi, R., Sadipour, E., & Karimzadeh, M. (2024). Comparing the effectiveness of attachment-based play therapy and parent-child relationship therapy on the psychological well-being of children with separation anxiety disorder. *Journal of Psychological Science*, 23(140), 1897-1918. [Persian] <http://psychologicalscience.ir/article-1-2523-fa.html>
- Nizam Dost Malfajani, A., Sohrabi, F., Motamedi, A., Delawar, A., & Eskandari, H. (n.d.). The effect of the intervention of the developed attachment-based family therapy program in improving the relationship of depressed and anxious adolescents with their parents. *Journal of Psychological Sciences*, 21(120), 2346-2333. [Persian] <https://doi.org/10.52547/JPS.21.120.2333>
- Phalsaf, M., Ahadi, H., & Askari, P. (2023). The effectiveness of Friends program training on behavioral disorders of children with separation anxiety disorder. *Applied Family Therapy*, 4(3), 22-308. [Persian] <https://doi.org/10.22034/aftj.2023.365350.1789>
- Sadeghy, M., Akbari Chermahini, S., Bahrami, A., & Seyed Mousavi, P. (2022). Effectiveness of Attachment-based play therapy on Parental Self-Efficacy, Emotion Regulation and Social Adjustment in Children with Separation Anxiety: A Case report. *Applied Psychology*, 16(2), 132-107. [Persian] <https://doi.org/10.52547/apsy.2021.224105.1180>
- Takhti, M., Shafi'Abadi, A., Kalantar Hormozi, A., & Farrokhi, N. (2020). The effectiveness of the parent-child interaction intervention program based on emotion coaching on the symptoms of children's separation anxiety disorder. *Journal of psychologicalscience*, 19(95), 1423-1437. [Persian] <http://psychologicalscience.ir/article-1-760-fa.html>
- Talaienejad, N., Ghanbari, S., Mazaheri, M., & Asgari, A. (2015). Preliminary Properties of Separation Anxiety Assessment Scale (Parent Version). *Journal of Developmental Psychology Iranian Psychologists*, 12(47), 225-235. [Persian] <http://shafayekhatam.ir/article-1-235-en.html>
- Valencia, A., Silva, M., Jaime, H., Guevara, M., & González, M. (2024). Correlation between Personality Traits and Dimensions of Anxiety in Young Students in the State of Jalisco. *Salud Mental*, 47(3), 35-127. <https://doi.org/10.17711/SM.0185-3325.2024.017>
- Yetkin, H., Görmez, A., Elbay, R., Kurtulmuş, A., Tombul, T., & Varoğlu, A. (2024). Separation anxiety disorder, perceived overprotection and quality of life in epilepsy patients. *Epilepsy & Behavior*, 1(159), 109972. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2024.109972>
- Zhou, Z., Li, Y., Zhang, Y., Liu, J., Ai, H., Liu, M., & Xu, P. (2023). Differential effects of generalized anxiety and separation anxiety on brain structural development during adolescence. *Journal of Affective Disorders*, 339, 478-485. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.07.056>